

О ПРИЧАЊУ И ПРЕВОЂЕЊУ СМИСЛА

Драган Жунић: *Причање смисла*, Алтера, Београд 2010.

Књига *Причање смисла* представља резултат петнаестогодишњег рада на осетљивом пољу истраживања сазнајних потенција књижевности, односно на расветљавању теоријских и методолошких проблема могућности сагледавања књижевности као посебног извора сазнања. Аутор полази од становишта да је уметност, самим тим и књижевност, значајан медиј разумевања човека и света. Концепција „сазнајне“ димензије уметности произлази из самог њеног одређења: Жунић себе проналази у „племену оних који сматрају да уметност није одраз, мимема, ни типично сазнајна форма духа, већ креативно-трагалачка људска делатност“ у којој су нужно објективирани људске душевне, духовно-историјске и метафизичке димензије, те је као таква један од најзначајнијих извора сазнања о нашем свету, не на нивоу откривања и евидентирања чињеница, већ на нивоу разумевања њиховог смисла. Међутим, иако аутор полази са позиција социологије уметности, ова студија је и драгоцен прилог науци о књижевности, јер нуди једну нарочиту могућност интерпретирања књижевног текста.

У првом делу књиге („Методолошки проблеми“) аутор образлаже своју теоријско-методолошку позицију. Она се темељи на уверењу о неопходности методолошког дуализма (социолошко-емпиријског и херменеутичког приступа). Уз јасну свест о условности и ограничености сваке методе, опредељује се за херменеутички приступ, који подразумева разоткривање истине, односно смисла на основу искуства уметности. Проблем херменеутичког приступа покреће нови проблем, којим се бави у одељку „Истина или смисао у књижевности“. Уметничка истина је на нивоу смисла, али тај уметнички захваћен смисао нужно изискује тумачење. Посебним интерпретативним поступцима књижевна дела отварају се као медијуми за приближавање смислу света и живота. У одељцима који следе образлажу се неки од херменеутичких проблема књижевности као извора за проучавање митологије и разматра се алегоријска и симболичка природа српске народне књижевности као извора за реконструкцију српске митологије.

Други, трећи и четврти део књиге представљају примере херменеутичког приступа књижевним делима. Аутор током целе студије упозорава читаоце да избор интерпретираних дела у херменеутичком приступу није у нужној вези са њиховом уметничком вредношћу. Уз то, опредељење за

издвојено тумачење смисла садржине и тумачење смисла форме наметнуо је сам приступ – дакле, привремене је и техничке природе.

У другом делу књиге („Књижевност, митологија, обичајност“) Жунић се бави најстаријим слојевима духа објективираних у књижевним делима. Први одељак посвећен је значењима митског и демонског света у роману *Ветрови Старе планине* Слободана Џунића. Интерпретацијом одабраних етнографских мотива аутор показује да књиге, прочитане на одговарајући начин, могу значајно да допринесу одгонетању смисла појединих сегмената друштвеног живота, веровања и обичаја, наравно, уз стално присутну свест да дела која задиру у подручје митологије и обичајности не могу бити поуздан извор за сазнавање чињеница, већ један од путева ка откривању смисла људског делања.

У Станковићевој приповеци *Стари дани*, Селенићевом роману *Очеви и оци* и романима Живојина Павловића *Задах тела*, *Ланот* и *Вашир на Светог Аранђела*, Жунић иде ка оним елементима структуре на основу којих је могуће доћи до разумевања дубљег смисла крсне славе, садржаног у заштити мира, благостања и сигурности дома и ближњих. Станковић је тај смисао докучио и литерарано посредовао; Селенић је представио губљење традиционалног смисла крсног имена; Павловић је указао на рушење темеља традиционалне народне духовности. Истоветним поступком показана је могућност разумевања примарних социјалних функција ђурђевданских и божићних обичаја на примеру Станковићевих приповедака *Наши Божић* и *Ђурђевдан*.

Трећи део, „Књижевност и историја“, посвећен је проблемима истраживања историје и њене транспозиције у књижевности, као и конституисању историјске свести и повесног света у њој. Сажети израз свог истраживачког усмерења Жунић проналази код Андрића: „Можда је у тим причањима, усменим и писменим, и садржана права историја човечанства, и можда би се из њих бар могао наслутити, ако не сазнати смисао те историје.“

Ослањајући се на немачку философску традицију која разликује појмове историјског и повесног, аутор обликује два текста, чији наслови, као парафразе Дилтајевог дела *Изградња повесног света у духовним наукама*, упућују на полазну основу, али и извесну полемику. Уосталом, Жунић ниједном проблему не приступа пре но што јасно не одреди своје теоријско-методолошко усмерење, а до њега долази преиспитивањем релевантне философске и научне литературе о појединим питањима. У тексту „Изградња историјске свести у народној јуначкој епици“, на грађи из друге књиге Вукових *Народних јуначких пјесама*, испитује конституисање историјске свести у најстаријим јуначким песмама, у којима је, по ауторовом уверењу, наговештена нека форма историјске свести. У тексту „Изградња повесног света у народној јуначкој епици“ анализом одабраних песама („Зидање Раванице“ и „Маргита дјевојка и Рајко војвода“)

показује да се у народној епизи зачала и повесна свест као разумевање смисла појединих историјских догађаја и саме повести.

У завршном поглављу („Књижевност, други, раг“) обједињени су текстови у којима се истражују могућности разумевања појединих историјских догађаја из књижевних дела, што би могло повести дубљем разумевању наше савремености. Тако, на пример, у тексту „Мост на запаљивој граници“, роман *На Дрини ћуприја* открива се као пут ка дубљем разумевању историјских промена и процеса у мултикултурним срединама.

Текстови „Етнички стереотипи у књижевности“ и „Промена погледа на свет у савременој српској књижевности“ кореспондирају са ауторовом књигом *Национализам и књижевност: српска књижевност 1985–1995*. У првome се испитује смисао постојећих традиционалних стереотипа у књижевности (етницизам), са указивањем на могућности превазилажења њиховог погубног утицаја, док се у другом разматра значај и улога књижевности како у изградњи једног погледа на свет, тако и у његовој промени. Као пример узајамног односа књижевности и (промене) владајућег погледа на свет нуди се упоредна анализа двеју верзија Симовићевог *Боја на Косову*.

У завршном тексту „Писац као посматрач“ предмет ауторове интерпретације су Станковићеви фељтони објављени током Првог светског рата у *Београдским новинама*, као и текстови обједињени под насловима *Под окупацијом* и *Забушанти*. На основу грађанске и стваралачке судбине овог књижевника у ратним и послератним условима, Жунић потврђује да је стваралац у првом реду посматрач света и живота, а не актер друштвено-историјских збивања. Једино тако, с иронијске и критичке дистанце, писац може бити и велики књижевник.

По речима аутора, текстови који су се нашли у књизи настајали су у јединственом истраживачком напору. Обједињујући их семантичким насловом, *Причање смисла*, Жунић упућује на две основне димензије које се у њима отварају: у уметности се испреда смисао, а у херменеутици се тај смисао открива, објашњава и опет преводи у причу. Текстове пре свега повезује исто методолошко упориште, али и начин компоновања, који одликују доступност, прецизност и доследност. У наукама о култури уопште проблем методологије је свеprisутан. Уз свест о неприхватљивости методолошке искључивости, сваки доследно изведен приступ обогаћује постојећа сазнања и отвара нове хоризонте.

Књига *Причање смисла* подједнако је интересантна и за проучаваоце књижевности, и за социологе културе и уметности. Са становишта науке о књижевности, она представља доследно изведену научну студију о једном могућем приступу књижевности. У покушају да реконструише слику света опредмећену у делу, књижевни аналитичар скида наносе и слојеве са намером да дође до иницијалног језгра неке представе и зауставља се на тумачењу њеног симболичког значења у контексту целине. Чини се да

Жунићева истраживања управо ту почињу.

Вредност Жунићеве књиге не исцрпљује се, међутим, искључиво у луцидним интерпретацијама књижевних дела, у везама које успоставља, нити у закључцима које доноси; не исцрпљује се ни у чињеници да поменуте интерпретације представљају примере херменеутичког приступа књижевности, који могу послужити као нека врста путоказа у његовој примени. Расути коментари о смислу и значењу уметничког стварања, о личном доживљају уметности – испредају посебну причу која нас утврђује у уверењу да је уметност у оваквом механизованом и отуђеном свету спасоносна и неопходна. И да племе њених поклоника, на срећу, није мало.

Биљана Мичић

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

Студент постдипломских студија – Наука о књижевности